

**REGIMENTELE 3, 4, 5 INFANTERIE. UNITĂȚI SPECIALE DIN CADRUL TRUPELOR DE
USCAT AI ARMATEI REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI (1917-1918)**

**3rd, 4th, 5th INFANTRY REGIMENTS. SPECIAL UNITS WITHIN THE DRY TROOPS OF
THE ARMY OF THE DEMOCRATIC REPUBLIC OF MOLDOVA (1917-1918)**

Anatolie LEȘCU

lt.col.(r), dr.,conf. univ.

Academia Militară a Forțelor Armate ”Alexandru cel Bun”, Republica Moldova

E-mail: lescuanatol@yahoo.com

ORCID: 0000-0001-8278-8513

Rezumat: În articolul de față este cercetată problema înființării și activității regimentelor 3, 4, 5 și unități speciale din cadrul armatei regulate a Republicii Democratice Moldovenești. Aceste unități regulate ale armatei Sfatului Țării au contribuit substanțial la mișcarea de eliberare națională și lupta împotriva bolșevizării Basarabiei. În pofida perioadei scurte de existență, aceste unități, staționate în centre urbane periferice, au contribuit la menținerea spiritului național în aceste localități, menținere disciplinei și ordinii de drept, în combaterea anarhiei. În baza documentelor inedite, autorul demonstrează contribuția efectivului acestor unități în actul Unirii din 27 martie 1918. Totodată, sunt prezentate biografiile unor personalități militare marcante care au jucat un rol important în istoria țării, dar numele cărora au fost date uitării.

Cuvinte cheie: armata, Basarabia, regiment, război, trupe speciale, anarhie, populația, localitate, ofițer, stat-major, efectiv, cetate

Abstract: This article investigates the establishment and activity of the 3rd, 4th, 5th and special units of the regular army of the Democratic Republic of Moldova. These regular units of the Country Council army contributed substantially to the national liberation movement and the fight against the Bolshevikization of Bessarabia. Despite the short period of existence, these units, stationed in peripheral urban centers, have contributed to maintaining the national spirit in these localities, maintaining discipline and the rule of law, in combating anarchy. Based on unpublished documents, the author demonstrates the contribution of these units in the Union Act of March 27, 1918. At the same time, the biographies of prominent military figures who played an important role in the country's history, but whose names have been forgotten.

Keywords: army, Bessarabia, regiment, war, special troops, anarchy, population, locality, officer, staff, effective, fortress

Introducere

La 8 decembrie 1917 a fost creat organul executiv a Sfatului Țării – Consiliul Directorilor Generali (guvernul), în cadrul căruia funcționa și Direcția Generală de Război și Marină. Sarcina principală, care stătea în fața Directoratului era crearea cât mai urgentă a armatei regulate, puse în serviciul Sfatului Țării. În scurt timp în regiune au fost înființate un număr de unități regulate care cuprindeau toate genurile de armă, printre care se evidențiau regimentele de infanterie, coloana vertebrală ale armatei regulate moldovenești.

Rezultatul cercetării: Înființarea unităților de infanterie

Pe lângă regimente de infanterie nr. 1 și 2, bine instruite, încheigate și cu o perioadă relativ lungă de activitate, în cadrul armatei regulate Republicii Democratice Moldovenești existau și un număr de unități de infanterie, care, numărându-se formal în statele armatei, din mai multe cauze de ordin obiectiv și subiectiv, în realitate așa și nu au fost înființate. Astfel, prin Ordinul nr. 1 pe armată din 15 decembrie 1917 au fost desființate Drujinele pedestre nr. 478 din Bălți și nr. 466 din Tighina, alcătuite din moldoveni, și în baza lor se înființau regimentele nr. 3 infanterie cu sediul în orașul Bălți și nr. 4 infanterie cu sediul în orașul Tighina, ambele compuse din 8 companii [1]. Comandantul Regimentului 3 infanterie din Bălți a fost numit ștab-căpitanul A. Popa. Cu regret, baza documentală actuală nu ne permite se reconstruim, măcar parțial, istoria acestor unități. Tot ceea ce cunoaștem despre Regimentul 3 infanterie, sunt declarațiile comandantului său, destul de incerte și dubioase, precum că dânsul a organizat la Bălți o unitate de infanterie în mărimea unui batalion, două escadroane de cavalerie, o campanie de mitraliere și o campanie

auto [2]. Mai mult se cunoaște despre viața și activitatea comandantului regimentului, ștab-căpitanul A. Popa. În perioada sovietică din acest om au făcut o icoană, menită să demonstreze lupta moldovenilor împotriva „cotropitorilor români.” Treptat, dintr-un simplu figurant din perioada zbuciumată din anii 1917-1920, a fost transformat de către propoganda comunistă într-o legendă, tot mai mult rupt de realitate.

Cu începerea Marelui Război, la 15 decembrie 1914, la vârsta de 18 ani, este mobilizat în cadrul Batalionului nr. 49 de Rezervă cu dispunerea în Odesa. Având studii primare complete este detașat la studii la Școala de ajutoi de subofițeri (ofițeri pe timp de război) din Odesa. După finisarea studiilor militare, la 3 decembrie 1915 este repartizat în cadrul Regimentului 75 Sevastopol Infanterie [3], unde, la 1 aprilie 1916 îi este conferit gradul primar de ofițer pe timp de război, cel de ajutor sublocotenent (praporcic)[4]. La momentul prezentării lui Anatolie Popa în acest regiment, acolo își îndeplineau serviciul militar alți cinci ofițeri basarabeni, printre care Anton Turcul și Miletie Dimitraș - două figuri emblematice ale armatei ruse. În calitate de ofițer inferior, praporcic A. Popa a participat în luptele din primăvara-vara 1916 în istorica ofensivă a generalului Brusilov. La 25 mai 1916 este rănit lângă localitatea Balamutovca și evacuat la Chișinău, unde sosește la 6 iulie 1916. După convalescență revine în regiment și este avansat în grad de podporucic, iar la 24 august 1917 la cel de porucic [5].

Reîntors în Basarabia, participă la mișcarea de emancipare națională, contribuind la formarea unităților naționale. Face parte, împreună cu Ion Păscăluță și Ștefan Holban, din delegația militarilor moldoveni, care, la 30 septembrie 1917, îi cerea aprobarea șefului Cartierului General, generalul Duhonin, desfășurării congresului al militarilor moldoveni. Appreciat de către Gherman Pântea pentru entuziasmul său revoluționar, este trimis la Bălți cu ordinul de primire sub conducerea sa a drujinei nr. 478, care refuza să se subordoneze Sfatului Țării. Ajuns la destinație, împreună cu ștab-căpitanul Țurcan a început procesul formării Regimentului moldovenesc de Infanterie din localitate [6]. Pentru a-i întări autoritatea, este numit de către Sfatul Țării în calitate de comisar militar al ținutului Bălți [6, f. 22], având la momentul respectiv vârsta de numai 21 de ani. Astfel de parcurs fulgerător ar fi dezorientat psihologic și o persoană mult mai cumpătată și cu o experiență personală de viață mai mare. La aceasta se mai adaugă și indoctrinarea filorusă însușită de pe băncile școlii, rezultând un caracter impulsiv, ambițios, suplimentat și de o forță fizică extraordinară, dar fără studii profunde și sistematice. La momentul venirii sale în Bălți, situația din oraș și ținut era destul de încurcată, scăpată de sub control din partea Sfatului Țării. În oraș activa Comitetul Țărănesc, în frunte cu A. Paladi și G. Galagan, care în mod deschis se opuneau autorității Sfatului Țării și promovau politica sovietelor bolșevizați. Comandantul Regimentului și Comisarul militar ținutal, ștab-căpitanul Anatolie Popa a fost influențat de acest comitet, participând activ la agitația bolșevică de împărțire pământului și difuzarea știrilor alarmante privind presupusa ocupație a Basarabiei de către România [7]. La formarea în oraș a Statului-major revoluționar pentru apărarea Basarabiei a fost atras de evenimente în activitatea sa, adoptând o poziție confuză și ambiguă. A acceptat tacit distribuirea armelor populației, îndemnat de către Statul-major revoluționar să opună rezistență armată înaintării trupelor române spre Bălți [7]. A închis ochii la devastarea magaziiilor cu armament care conțineau armament de producție franceză, necunoscut populației locale, însă s-a opus categoric rechiziționării armelor de tip rusesc, fapt, pe care a fost luat la bătaie [7, f. 3 verso].

La 22 ianuarie 1918, gloata instigată de bolșevici, înarmată cu armele prădate din depozite, inclusiv și cu mitraliere și două tunuri, a ieșit în întâmpinarea trupelor române, care înaintau pe direcția Fălești-Bălți. În acest moment critic, în pofida românofobiei sale, ștab-căpitanul Anatolie Popa a conștientizat faptul că ciocnirea cu armata regulată putea degenera într-un măcel a încercat să potolească spiritele. În primul rând, s-a opus ferm, dar fără succes, unei noi tentative de a prăda depozitele cu armament, pentru ce puțin nu i-a ajuns ca să fie linșat de gloata agitată [7, f. 43]. Totodată, a ordonat ostașilor din regimentul său care s-au alăturat mulțimii, se părăsescă pozițiile și prin persoanele sale de încredere a reușit să dezasambleze mecanismele de tragere de la mitraliere și cele două tunuri [7, f. 3 verso] care, devenind inutile, au fost scoase de pe poziții [7, f. 43 verso]. La 23 ianuarie (5 februarie) 1918, când mulțimea agitată a arestat parlamentari români în frunte cu căpitanul Constantin Graur, i-a închis pe două zile în cancelaria sa, scăpându-i de furia oamenilor care doreau să-i omoare [7, f. 20 verso]. La intrarea trupelor române în Bălți a fost arestat și deferit justiției. La 30 ianuarie 1918, Curtea Marțială a Diviziei 1 Cavalerie l-a condamnat pe ștab-căpitanul Anatolie Popa la pedeapsa cu moartea [7, f. 103]. La 2 februarie, Anatolie Popa depune cerere de apel pe numele autorităților române [7, f. 104], în urma căruia este grațiat de către Regele Ferdinand I. Ca recunoștință, participă la răscoala de la Hotin, trece ilegal Nistru și se înrolează în Armata Roșie unde devine comandantul regimentului 399 Pușcași din cadrul Diviziei 45 Pușcași,

comandată de către basarabeanul Ioana Iakir. În timpul războiului sovieto-polon este rănit mortal în lupta pentru orașul Novo-Miropol și decedează la 25 iunie 1920.

Puțin mai mult cunoaștem despre Regimentul 4 moldovenesc infanterie cu dispunerea permanentă în orașul Tighina. Inițial, proiectul Directoratului prevedea înființarea în orașul de pe Nistru a unei garnizoane întărite, compuse din două unități – regimentul 4 moldovenesc de infanterie în frunte cu locotenent-colonelul Gaivoronschi și Divizionul moldovenesc de artilerie sub comanda căpitanului Cașcarev [8]. Conceptul inițial a fost realizat numai parțial, deoarece Divizionul de artilerie nu a fost înființat niciodată, iar ceea ce ține de regimentul de infanterie, formarea lui decurgea foarte greu și anevoios.

În baza nou înființatului regiment a stat Drujina nr. 466 pedestră de miliție Herson cu dispunerea în Tighina. Astfel de unități de rezervă au fost constituite cu începerea Marelui Război pe întreg teritoriu al Imperiului Rus. Drujinele erau completate cu oșteni trecuți în rezervă sau inapți pentru serviciul militar activ dar în stare de a purta arma până la vârsta de 43 de ani. Către svârșitul anului 1917, la numai două săptămâni după emiterea ordinului de înființare a regimentului (15 decembrie), el număra în listele sale nominale peste 1000 de ostași moldoveni. Numărul real al efectivului prezent la apel era de 200 de ostași, încă 200 erau considerați ca plecați în deplasare și atribuiți diferitelor instituții cu caracter militar din oraș. Restul efectivului constituiau dezertorii, fapt care influența negativ asupra stării moral-psihologice a celor rămași la datorie [9]. Astfel, din cele 2 batalioane preconizate pentru a fi înființate a fost format numai unul.

Fragmentare sunt datele și despre corpul de ofițeri ai acestei unități. Comandantul regimentului a fost numit locotenent-colonelul Vasile Iacob Gaivoronschi, la funcția de comandant batalion – porucic (locotenent-major) Nicolae Petru Grigoriev, comandant companie – porucic Teodor Berejic, ofițer inferior companie – podporucic (locotenent) Ivan Matvei Ladan.

Comandantul regimentului, locotenent-colonelul Vasile Iacob Gaivoronschi era născut la 12 ianuarie 1873 în comuna Gălești, ținutul Orhei, într-o familie mixtă, din tata rus și mama moldoveancă [10]. După finisarea studiilor secundare s-a înrolat în serviciul militar prin contract în cadrul Regimentul 56 Jitomir de infanterie staționat la Tiraspol. Bucurându-se de avantajul de a avea studii secundare este îndreptat de către comandamentul regimentului la studii în cadrul Școlii militare de cadeți de infanterie din Odesa la absolvirea căreia, la 8 octombrie 1896 îi este conferit gradul primar de ofițer – podporucic [11], el întorcându-se înapoi la regimentul său. La 1 iunie 1901 îi este acordat următorul grad militar – porucic [12]. În cadrul regimentului a participat la războiul ruso-japonez, unde, pentru eroismul și curaj arătate pe câmpurile de luptă a fost destins prin acordarea gradului militar de ștab-căpitan și decorat cu ordinele: Sf. Ana cl. a 4-a cu inscripția ”Pentru vitejie” [13], Sf. Stanislaw cl. a 3-a cu spade și fundă [14]. Tot în cadrul regimentului a luat parte și la Marele Război fiind decorat cu ordinul Sf. Ana cl. a 3-a, a 2-a, Sf. Stanislaw cl. a 2-a, Sf. Vladimir cl. a 4-a, toate cu spade și fundă. În anul 1916 locotenent-colonelul V. Gaivoronschi este numit comandant Regiment 26 vânători cu care face campanie pe Frontul Românesc [15]. După unire se retrage din cadrul activ ai armatei și trece în rezervă cu gradul de colonel. De menționat faptul, că în perioada interbelică colonelul (r) Vasile Gaivoronschi era unul dintre puținele persoane din Chișinău posesori al unui automobil personal.

Corpul puțin numeros a ofițerilor regimentului era unul experimentat, însă nu putea face față crizei care a cuprins aceasta unitate. Problema principală cu care se confrunta regimentul era determinată de modelul ales de către conducerea Directoratului militar în crearea sa. Ceea ce ține de Regimentele 1 și 2 moldovenești de infanterie, atunci ele au fost completate cu efectiv prin detașare persoanelor din diferite unități ai fostei armate regulate ruse pe măsura reîntoarcerii lor în patrie. Astfel de procedeu era unul de lungă durată și cu un efect benefic întârziat. În cazul Regimentelor 3 și 4 moldovenești de infanterie, din lipsa acută de timp s-a recurs la simplă naționalizarea a unităților de rezervă deja existente cu un potențial uman și combativ de calitate îndoielnică. Anume unități de rezervă și de spate, completate cu elemente noncombatante, de vârstă matură, cu idei deja formate, aflate departe de linia frontului, receptive la agitația bolșevică, alcătuiau acea masă incendiară, care a și distrus armata rusă. Nu făceau excepție și drujinile nr. 478 din Bălți, nr. 466 din Tighina (Bender) și nr. 476 din Chișinău. Valoarea lor combativă neînsemnată s-a făcut vizibilă în perioada crizei politice prin care a trecut Basarabia la finele anului 1917 și începutul anului 1918. Instigați de bolșevici, la 31 decembrie 1917, gărzile roșii și detașamentele bolșevizate a ceea ce a rămas de la armata rusă, au trecut în ofensivă, ocupând obiectele strategice din Chișinău și arestând în zilele de 6(19)-7(20) ianuarie 1918 pe unii membrii a Sfatului Țării. Evenimente similare au avut loc și la Tighina (Bender). La 4(17) ianuarie o sotnie a regimentului 6 Zamoscz cavalerie, care în componență deplină a trecut de partea sovietelor, a ocupat cetatea fără a întâmpina nicio rezistență din partea garnizoanei de artilerie din citadelă, alcătuită, în cea mai mare parte din ostași moldoveni și corpului de gardă detașat

acolo din partea Regimentului 4 moldovenesc de infanterie. Ocuparea cetății de către forțele bolșevizate, mult inferioare ca număr efectivului garnizoanei, se datorează faptului că artileriștii moldoveni s-au alăturat deschis atacatorilor iar ostașii Regimentului 4 moldovenesc îi simpatizau și păstrau neutralitate [16]. Comportamentul antinațional al efectivului unității a avut consecințe grave pentru regiment, care, prin ordinul directorului general pentru problemele militare și maritime din 19 ianuarie (1 februarie) 1918 a fost desființat [17].

La momentul actual dispunem de informații și mai modeste despre regimentul de infanterie Nou-Basarabean dispus în sudul regiunii, la Bolgrad, despre care cunoaștem numai faptul că astfel de unitate a fost înființată de către ștab-căpitanul Efremie Dumbravă și număra în rândurile sale aproximativ 600 de ostași [18].

În rândul unităților de infanterie se regăsește și Drujina nr. 476 pedestră de miliție Herson cu sediul la Chișinău. Ca și drujina omonimă din Tighina, cea din capitala Basarabiei, în cea mai mare parte completată din locuitorii provinciei, a fost pur și simplu naționalizată, trecând în registrele armatei sub numele de Drujina nr. 476 moldovenească. În luna ianuarie 1918 ea număra în rândurile sale 21 de ofițeri, 4 angajați civili, 600 de ostași, 40 de cai iar în luna februarie numărul ostașilor s-a redus la 250 de oameni [19]. Sediul comandamentului se afla la intersecția străzilor Inzov cu stradela Salovsk. Se pare că aceasta unitate a împărțit soarta unităților similare și a fost desființată, deoarece, începând cu luna martie 1918 dispărea din toate registrele ale armatei.

Așadar, pe întreaga perioadă existenței sale, arma infanteriei era reprezentată de către 7 unități distincte – Regimentele 1, 2, 3, 4 moldovenești de infanterie, Regimentul de infanterie Nou-Basarabean, Regimentul de infanterie german, Drujina moldovenească nr. 476. În perioada de maximă extindere din iarna anului 1918 arma infanterie număra în rândurile sale peste 4.800 de oameni.

Pe lângă regimente de infanterie în cadrul trupelor de uscat intrau și alte unități și subunități, care asigurau funcționarea organismului militar pe timp de pace și război. Printre ele un loc de frunte ocupau unități de geniu, subordonate Direcției Geniu al Directoratului general de Război. Remarcabil este faptul că toți ofițeri din cadrul Direcției erau moldoveni: căpitan (maior) Greșcenco - șef Direcție, căpitanul (maior) Știrbu, podporucic (sublocotenent) Galaguța, podporucic (sublocotenent) Munteanu [20]. Unitățile de geniu includeau în sine compania 1 Basarabeană de geniu, Depozitul de geniu din localitatea Mereni, Detașamentul de transmisiuni, depozitul principal de geniu [21]. Din toate aceste subunități cea mai organizată, indiscutabil, era compania 1 Basarabeană de geniu.

Compania 1 Basarabeană de geniu a fost înființată prin Ordinul nr. 26 al Directorului general pentru probleme militare și maritime din 26 ianuarie 1918. Statele de efectiv elaborate pentru aceasta unitate prevedeau în organigrama sa 7 ofițeri, un angajat civil, 414 de ostași și 154 de cai [21, f. 103]. Ca și în cazul altor unități ai armatei, numărul ostașilor de rând niciodată nu a atins cifrele planificate. De aceia, la 12 februarie 1918 unitatea număra în rândurile sale 59 de militari [22], iar la 19 martie aceluiaș an – 84 de militari, dintre care 3 ofițeri, un angajat civil și 79 de ostași [23]. Printre ofițeri putem menționa pe porucicul Constantin Vutcari – comandantul companiei, podporucic Piontcovschi, podporucic Tudoraș-Celenghir [23, f. 298]. Comandantul companiei, porucicul (locotenent-major) Constantin Vutcari a absolvit în anul 1916 cu mențiune cursul intensiv de studiu a școlii militare de ingineri și a fost trimis în ianuarie 1916 pe Frontul de vest, în cadrul companiei independente nr. 22 de geniu. A participat în luptele din Galiția din vara anului 1916, când a și fost rănit în timpul luptei de pe râul Stohod, dar nu a părăsit camarazii săi de luptă, rămânând pe poziții, fapt, pentru care la 19 septembrie 1916 a fost decorat cu ordinul Sf. Ana clasa a 4-a cu inscripție „Pentru vitejie”, iar la 19 martie 1917 cu ordinul Sf. Stanislaw clasa a 3-a cu spade și fundă [24]. Compania a fost desființată prin Ordinul Directorului general pentru probleme militare din 16 mai 1918 [25].

Al doilea ca importanță, din cadrul trupelor speciale de asigurare procesului de luptă era detașamentul de transmisiuni a Statului Major General și stația radio a Directoratului General pentru problemele militare și maritime. Nu cunoaștem nimic, practic, despre detașamentul de transmisiuni, cu excepția faptului că el a fost înființat la 13 februarie 1918, și număra în rândurile sale 2 ofițeri, 12 angajați civili 95 de ostași, 12 motociclete, dintre care una cu ataș [26].

Mai amplă este informația despre stația radio care deservea necesitățile ale Directoratului General de război, funcționarea tehnică a căreia era asigurată de către porucicul Selezniiov. Prin ordinul Directorului de război nr. 52 din 21 februarie 1918, stația radio a primit denumirea de Stația radio nr. 1 Moldovenească, cu numire în funcție de comandant pe căpitanul (maior) Frolov [27], având în componența sa un ofițer și 14 ostași [28]. Unitatea dispunea de o stație radio de câmp cu o putere de 6 kilowați, cu o capacitate de a transmite

informația la o distanță până la 300 km. și a recepționa telegramele din Paris, Berlin, Viena și Petrograd [29]. Inițial, efectivul de rând a stației era compus din specialiști, rămași din fosta armată rusă, cum ar fi: Cristofor Popov, Avraam Bojco, Flavian Oriol, Moisei Luțiu, Nicolai Mondzalevski, Alexandr Boiarșinov [29, f. 9]. Lipsa cunoașterii limbii moldovenești îngreuna activitatea stației. Pentru a completa lipsa specialiștilor din fața locului, a fost deschis pe lângă stația radio un curs de studii pentru pregătirea radiotelegraștilor. Cursul prevedea studierea disciplinelor speciale: probleme teoretice a radiotelegrafiei – profesor locotenent-colonel Stark, comandantul companiei auto moldovenești; teoria motoarelor de combustie internă – profesor podporucic Ermacov, adjutant compania auto moldovenească; fizica și electrotehnica – profesor podporucic Selezniiov; aritmetica, geometria și algebra – căpitan Frolov, comandantul stației radio moldovenești; ședințe practice – profesor căpitan Cernășev [30]. Activitatea stației radio nu a fost de lungă durată, ea, prin ordinul Directorului General pe probleme militare și maritime din 16 mai 1918 a fost desființată [31].

Alte unități de asigurare în cadrul armatei regulate erau:

- Depozitul central de geniu înființat la 28 ianuarie 1918 care [32] număra în rândurile sale 20 ofițeri și 8 ostași [33];
- Depozitul de geniu din Mereni, înființat la 9 februarie 1918 [34], cu un efectiv, compus din un ofițer, un angajat civil și un ostaș [35];
- Detașamentul auto, având în rândurile sale pe locotenent-colonelul Ștarc – comandant detașament, ștab-căpitanii Fiodorov și Rjanițchi [36], ștab-rotmistrul melnic – comandant pluton motocicletă, podporucic Braun – adjutant pluton motocicletă [37].

Concluzii

În concluzie putem afirma că unitățile speciale de asigurare au avut același destin ca și armata în general, contribuind la promovarea valorilor naționale în rândul militarilor, demonstrând că și în condiții grele de opresiune națională practicată de țarism, basarabeni, înfruntând greutăți de ordin material, lingvistic și cultural, îmbrățișau genuri de arme tehnice și speciale apărute în urma progresului tehnico-stiințific în domeniul militar.

Bibliografie:

1. Anatol Leșcu. Români basarabeni în istoria militară a Rusiei: de la războaiele din Caucaz la Războiul Civil. București: Editura Militară, 2009, p. 152.
2. Левит И. Молдавская Республика. Год судьбоносный: от провозглашения Молдавской Республики до ликвидации автономии Бессарабиию (ноябрь 1917 – ноябрь 1918). Кишинев: И.П.Ф. Центральная Типография, 2000, p. 265.
3. Arhiva de Istorie Militară a Federației Ruse (în continuare AIMFR), F. 408, inv. 1, d. 3208, f. 61.
4. Приказы о чинах военных. Апрель 1 дня 1916 по апреля 30 дня. СПб., 1916, p. 15.
5. Армия и Флот Свободной России, 2 августа 1917, nr. 206, Петроград, 1917, p. 1.
6. Arhiva Națională a Republicii Moldova (în continuare A.N.R.M.): F. 1734, inv. 1, d. 17, f. 32.
7. A.N.R.M. F. 1734, inv. 1, d. 17, f. 14 verso.
8. Ciobanu V. Militarii basarabeni. 1917 – 1918. Studii și documente. Chișinău, 2010, p. 202.
9. A.N.R.M. F. 727, inv. 2, d. 36, f. 24 verso-25.
10. A.N.R.M. F. 1725, inv. 3, d. 98.
11. Разведчик. Nr. 314. St. Petersburg, 1896, p. 943.
12. Разведчик. Nr. 556. St. Petersburg, 1901, p. 556.
13. Разведчик. Nr. 812. St. Petersburg, 1906, p. 409.
14. Разведчик. Nr. 906. St. Petersburg, 1908, p. 63.
15. A.N.R.M. F. 1725, inv. 1, d. 36, f. 2.
16. A.N.R.M. F. 727, inv. 2, d. 36, f. 24 verso.
17. A.N.R.M. F. 1725, inv. 2, d. 9, f. 11.
18. Anatol Leșcu. Români basarabeni în istoria militară a Rusiei: de la războaiele din Caucaz la Războiul Civil. București: Editura Militară, 2009, p. 152.
19. A.N.R.M. F. 1725, inv. 3, d. 14, f. 3 verso.
20. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 98, f. 141.
21. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 14, f. 103.

22. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 33, f. 20 verso.
23. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 78, f. 375.
24. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 95, f. 31 verso.
25. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 11, f. 378.
26. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 14, f. 92.
27. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 108, f. 9.
28. ANRM, F. 727, inv. 2, d. 161, f. 21 verso.
29. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 108, f. 8.
30. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 94, f. 97 verso.
31. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 11, f. 357.
32. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 14, f. 103.
33. ANRM, F. 727, inv. 2, d. 61, f. 21 verso.
34. ANRM, F. 1725, inv. 3, d. 14, f. 103.
35. ANRM, F. 727, inv. 2, d. 61, f. 21 verso.
36. ANRM, F. 727, inv. 2, d. 10861, f. 23 verso.
37. ANRM, F. 727, inv. 2, d. 108, f. 46.